

LUISTEREN NAAR HET FLUISTEREN

Comfortabel voelen

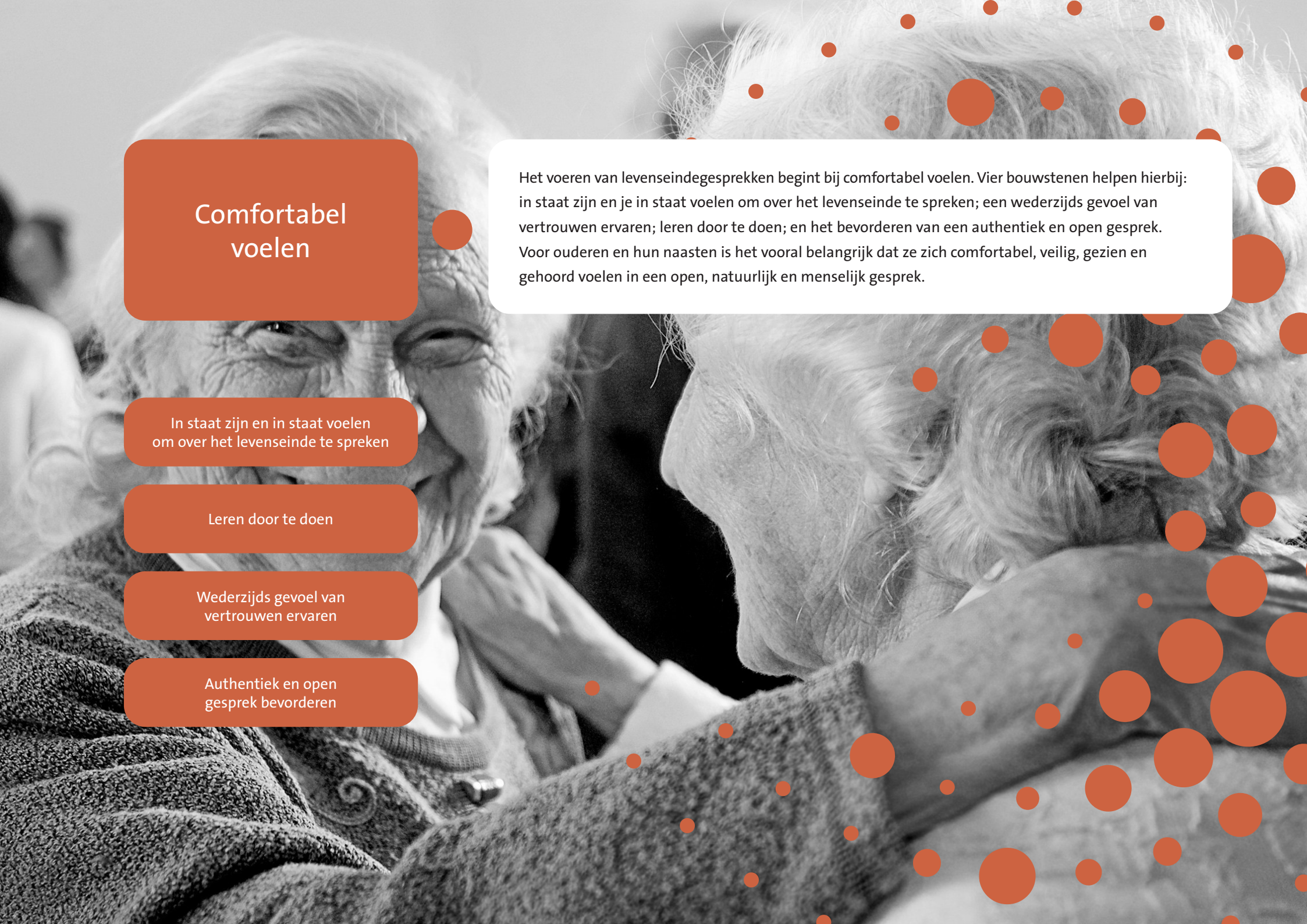
Ruimte creëren voor open
communicatie

Zintuigen en communicatie
technieken gebruiken

Gespreksfases doorlopen

Bewustzijn van interprofessionele
samenwerking

Comfortabel voelen

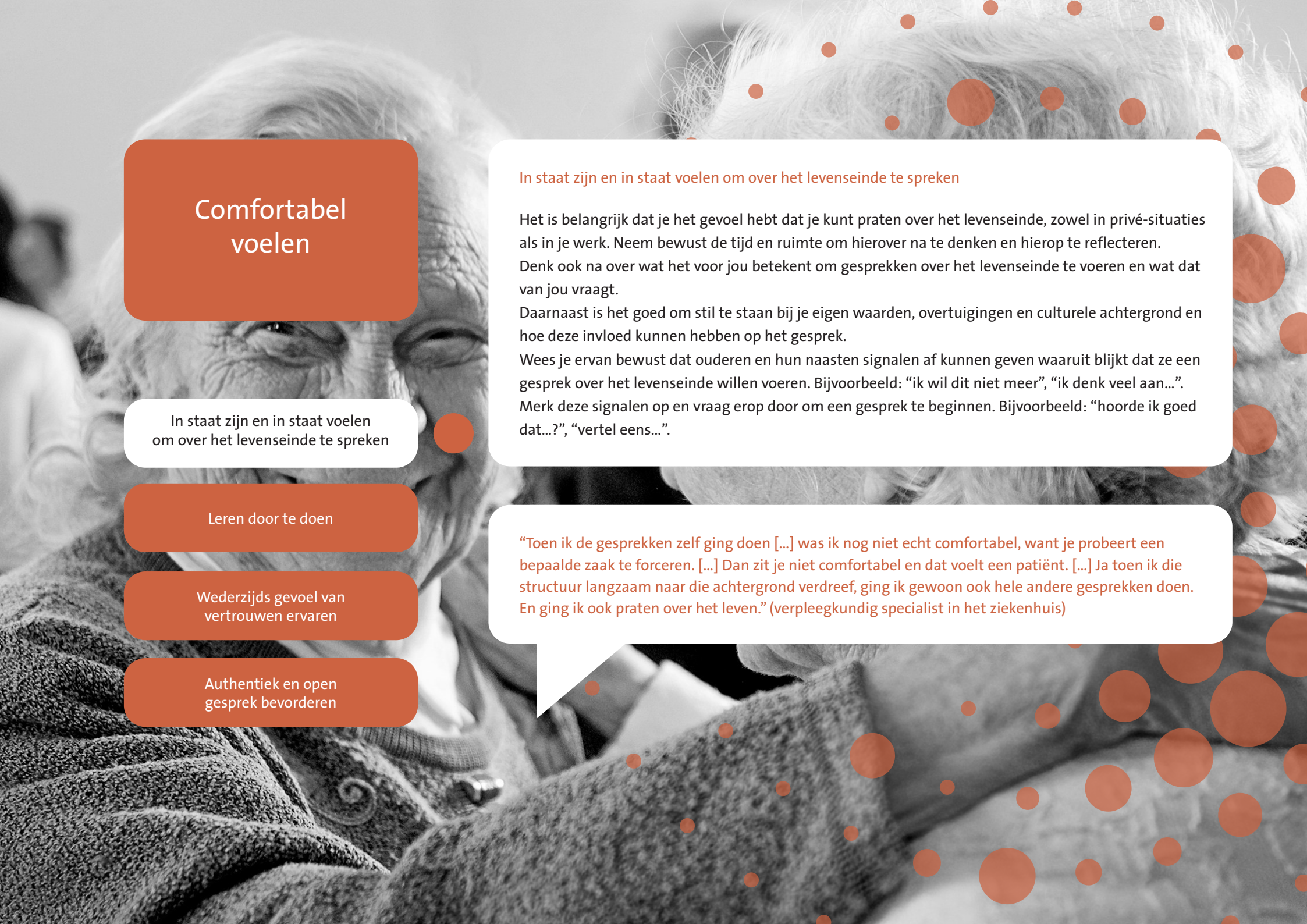
Het voeren van levenseindegesprekken begint bij comfortabel voelen. Vier bouwstenen helpen hierbij: in staat zijn en je in staat voelen om over het levenseinde te spreken; een wederzijds gevoel van vertrouwen ervaren; leren door te doen; en het bevorderen van een authentiek en open gesprek. Voor ouderen en hun naasten is het vooral belangrijk dat ze zich comfortabel, veilig, gezien en gehoord voelen in een open, natuurlijk en menselijk gesprek.

In staat zijn en in staat voelen
om over het levenseinde te spreken

Leren door te doen

Wederzijds gevoel van
vertrouwen ervaren

Authentiek en open
gesprek bevorderen

Comfortabel voelen

In staat zijn en in staat voelen om over het levenseinde te spreken

Leren door te doen

Wederzijds gevoel van
vertrouwen ervaren

Authentiek en open
gesprek bevorderen

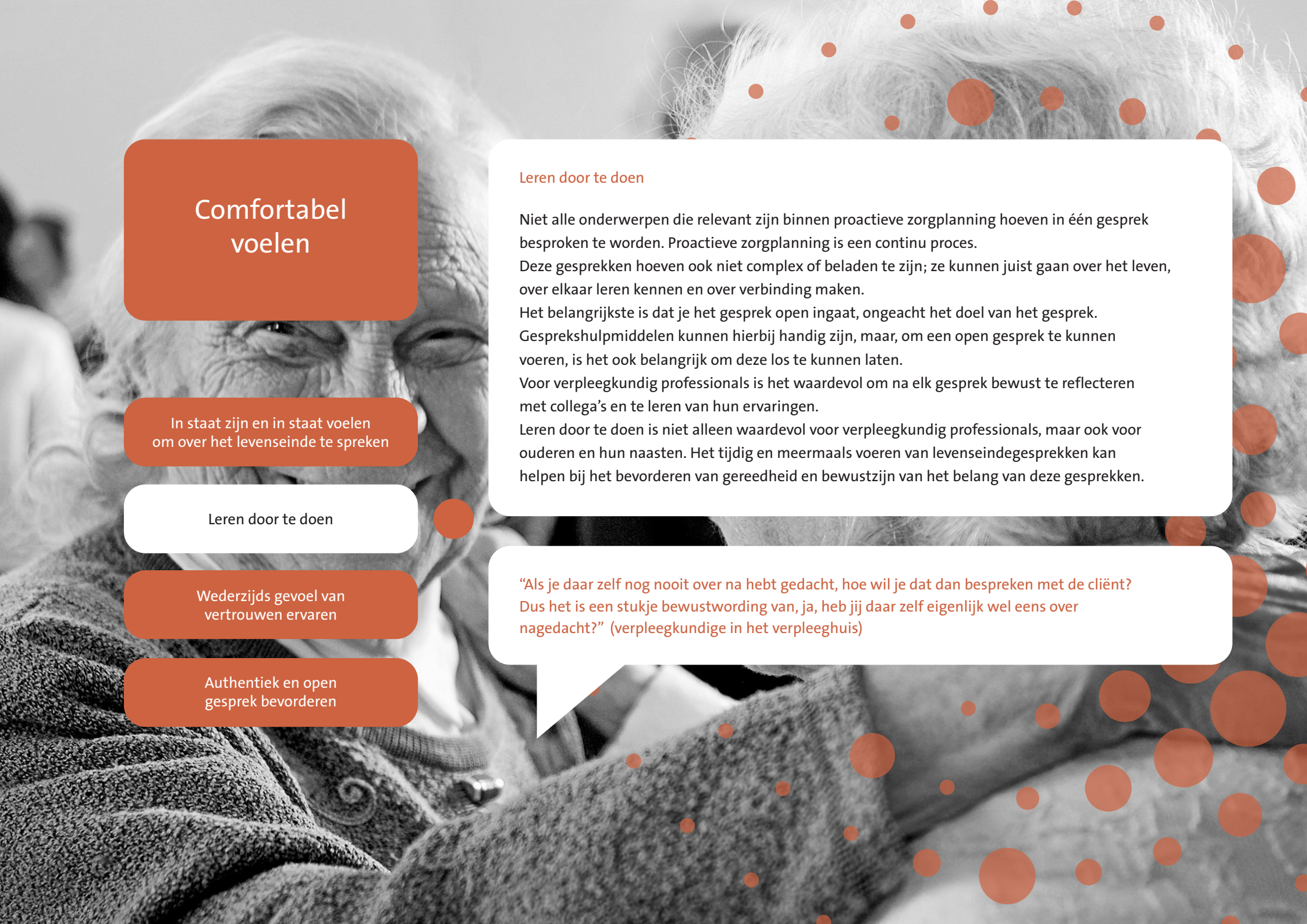
In staat zijn en in staat voelen om over het levenseinde te spreken

Het is belangrijk dat je het gevoel hebt dat je kunt praten over het levenseinde, zowel in privé-situaties als in je werk. Neem bewust de tijd en ruimte om hierover na te denken en hierop te reflecteren. Denk ook na over wat het voor jou betekent om gesprekken over het levenseinde te voeren en wat dat van jou vraagt.

Daarnaast is het goed om stil te staan bij je eigen waarden, overtuigingen en culturele achtergrond en hoe deze invloed kunnen hebben op het gesprek.

Wees je ervan bewust dat ouderen en hun naasten signalen af kunnen geven waaruit blijkt dat ze een gesprek over het levenseinde willen voeren. Bijvoorbeeld: “ik wil dit niet meer”, “ik denk veel aan...”. Merk deze signalen op en vraag erop door om een gesprek te beginnen. Bijvoorbeeld: “hoorde ik goed dat...?”, “vertel eens...”.

“Toen ik de gesprekken zelf ging doen [...] was ik nog niet echt comfortabel, want je probeert een bepaalde zaak te forceren. [...] Dan zit je niet comfortabel en dat voelt een patiënt. [...] Ja toen ik die structuur langzaam naar die achtergrond verdreef, ging ik gewoon ook hele andere gesprekken doen. En ging ik ook praten over het leven.” (verpleegkundig specialist in het ziekenhuis)

Comfortabel voelen

In staat zijn en in staat voelen
om over het levenseinde te spreken

Leren door te doen

Wederzijds gevoel van
vertrouwen ervaren

Authentiek en open
gesprek bevorderen

Leren door te doen

Niet alle onderwerpen die relevant zijn binnen proactieve zorgplanning hoeven in één gesprek besproken te worden. Proactieve zorgplanning is een continu proces.

Deze gesprekken hoeven ook niet complex of beladen te zijn; ze kunnen juist gaan over het leven, over elkaar leren kennen en over verbinding maken.

Het belangrijkste is dat je het gesprek open ingaat, ongeacht het doel van het gesprek. Gesprekshulpmiddelen kunnen hierbij handig zijn, maar, om een open gesprek te kunnen voeren, is het ook belangrijk om deze los te kunnen laten.

Voor verpleegkundig professionals is het waardevol om na elk gesprek bewust te reflecteren met collega's en te leren van hun ervaringen.

Leren door te doen is niet alleen waardevol voor verpleegkundig professionals, maar ook voor ouderen en hun naasten. Het tijdig en meermaals voeren van levenseindegesprekken kan helpen bij het bevorderen van gereedheid en bewustzijn van het belang van deze gesprekken.

“Als je daar zelf nog nooit over na hebt gedacht, hoe wil je dat dan bespreken met de cliënt? Dus het is een stukje bewustwording van, ja, heb jij daar zelf eigenlijk wel eens over nagedacht?” (verpleegkundige in het verpleeghuis)

Comfortabel voelen

In staat zijn en in staat voelen
om over het levenseinde te spreken

Leren door te doen

Wederzijds gevoel van
vertrouwen ervaren

Authentiek en open
gesprek bevorderen

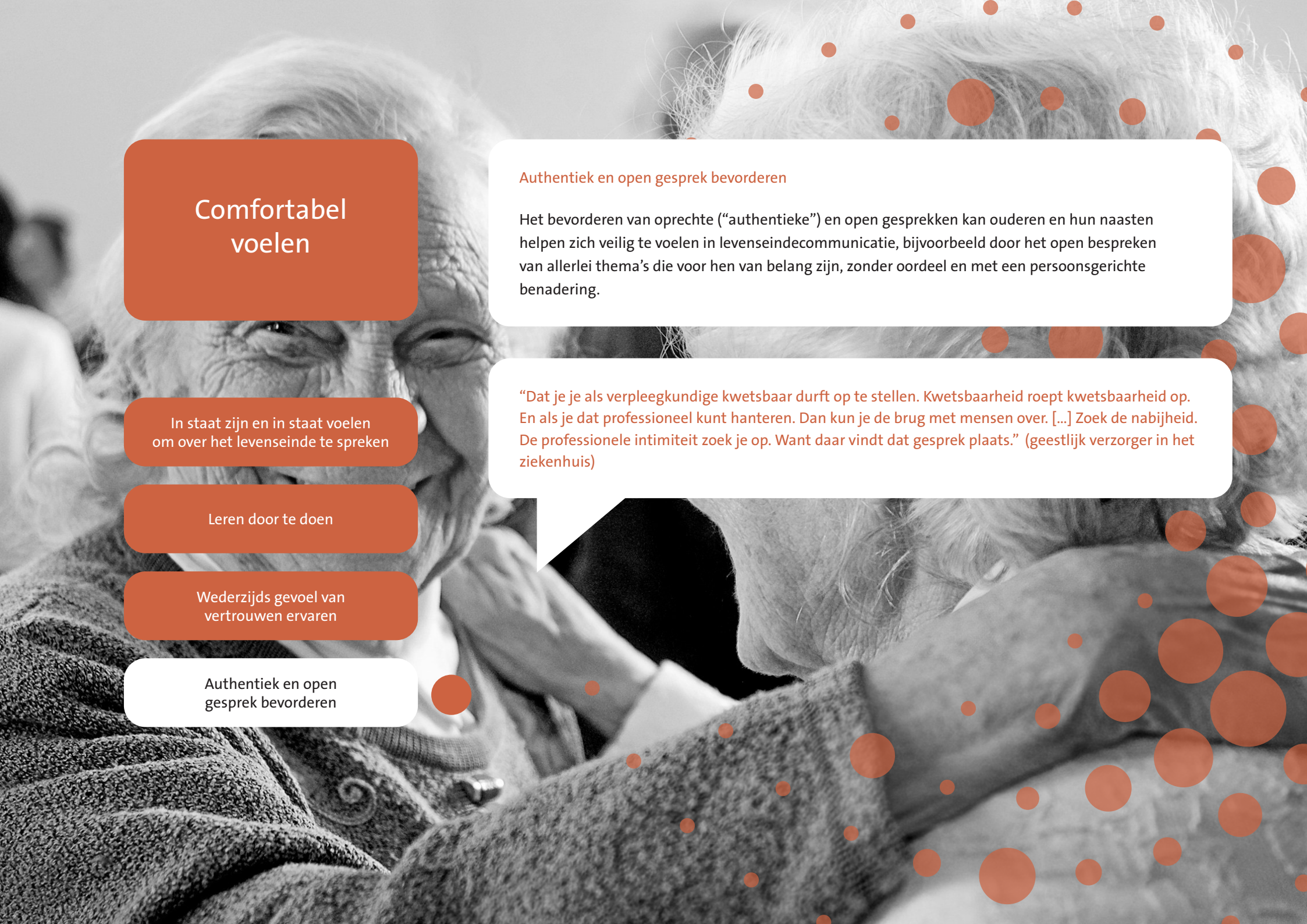
Wederzijds gevoel van vertrouwen ervaren

Een vertrouwensrelatie kan het makkelijker maken om een gesprek over het levenseinde te voeren. Zo'n relatie hoeft niet altijd langdurig, vooraf opgebouwd te zijn, maar kan ontstaan op het moment dat er een gevoel van verbinding en vertrouwen is bij de oudere persoon, zijn of haar naaste en jou als zorgprofessional.

Dit gevoel kan groeien door kleine dingen, zoals een goede eerste indruk, humor (indien gepast), het tonen van emoties, dezelfde taal of hetzelfde dialect spreken, zelfvertrouwen, levenservaring, werkervaring, oprechte interesse tonen en iets persoonlijks delen.

Een vertrouwensband helpt om signalen beter te begrijpen, om de oudere persoon als mens te zien en om een open en persoonlijk gesprek te voeren.

“Ik denk dat het te maken heeft met de klik die je met iemand hebt. Er kan een vertrouwensband ontstaan, maar het hoeft niet heel langdurig te zijn. Het hoeft ook niet meteen de naam vertrouwensband te hebben. Dan vind ik het te zwaar. En er ontstaat juist een gesprek door een vertrouwelijke sfeer.”

Comfortabel voelen

In staat zijn en in staat voelen
om over het levenseinde te spreken

Leren door te doen

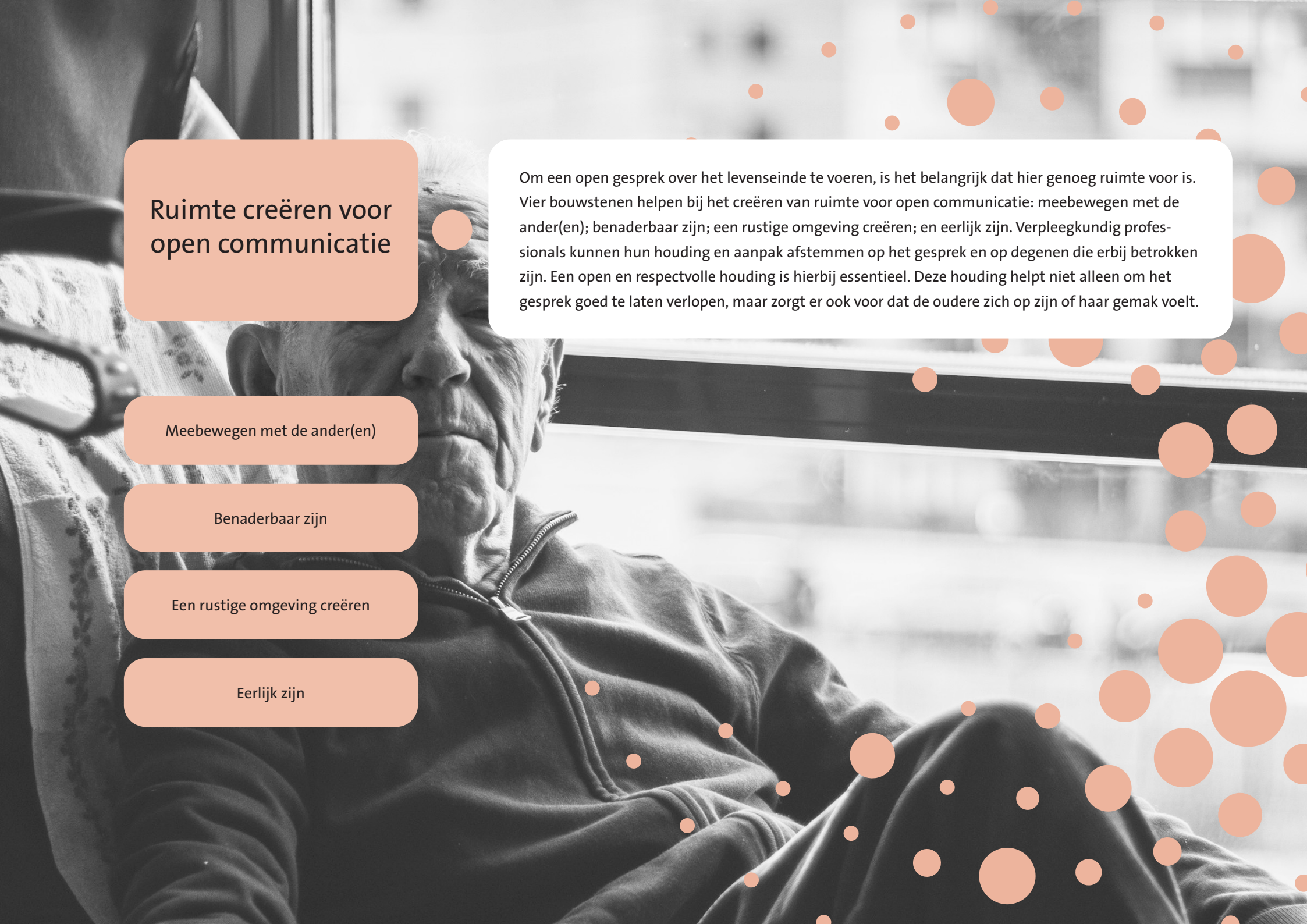
Wederzijds gevoel van
vertrouwen ervaren

Authentiek en open
gesprek bevorderen

Authentiek en open gesprek bevorderen

Het bevorderen van oprechte (“authentieke”) en open gesprekken kan ouderen en hun naasten helpen zich veilig te voelen in levenseindecommunicatie, bijvoorbeeld door het open bespreken van allerlei thema’s die voor hen van belang zijn, zonder oordeel en met een persoonsgerichte benadering.

“Dat je je als verpleegkundige kwetsbaar durft op te stellen. Kwetsbaarheid roept kwetsbaarheid op. En als je dat professioneel kunt hanteren. Dan kun je de brug met mensen over. [...] Zoek de nabijheid. De professionele intimiteit zoek je op. Want daar vindt dat gesprek plaats.” (geestelijk verzorger in het ziekenhuis)

Ruimte creëren voor open communicatie

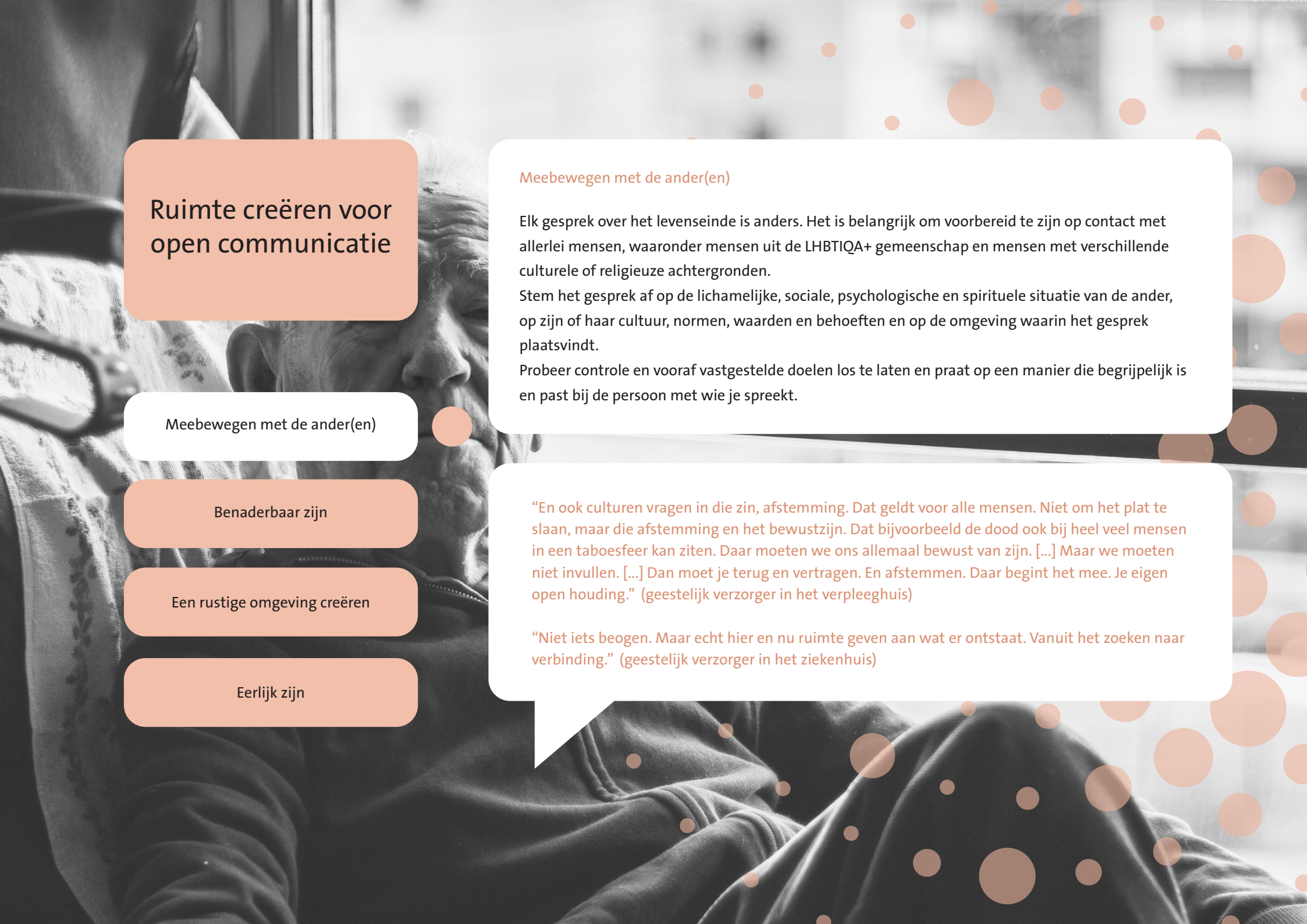
Om een open gesprek over het levenseinde te voeren, is het belangrijk dat hier genoeg ruimte voor is. Vier bouwstenen helpen bij het creëren van ruimte voor open communicatie: meebewegen met de ander(en); benaderbaar zijn; een rustige omgeving creëren; en eerlijk zijn. Verpleegkundig professionals kunnen hun houding en aanpak afstemmen op het gesprek en op degenen die erbij betrokken zijn. Een open en respectvolle houding is hierbij essentieel. Deze houding helpt niet alleen om het gesprek goed te laten verlopen, maar zorgt er ook voor dat de oudere zich op zijn of haar gemak voelt.

Meebewegen met de ander(en)

Benaderbaar zijn

Een rustige omgeving creëren

Eerlijk zijn

Ruimte creëren voor open communicatie

Meebewegen met de ander(en)

Benaderbaar zijn

Een rustige omgeving creëren

Eerlijk zijn

Meebewegen met de ander(en)

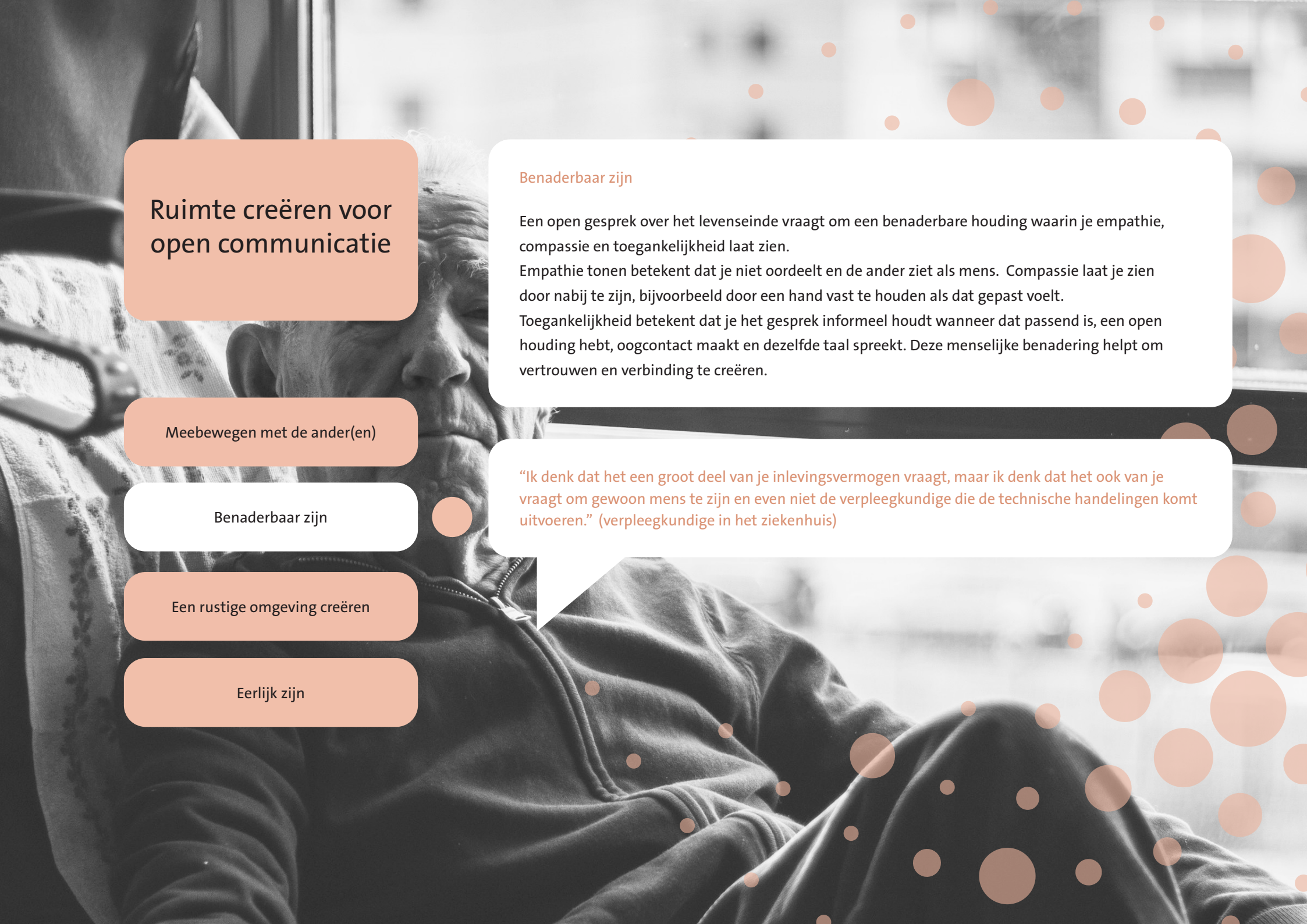
Elk gesprek over het levenseinde is anders. Het is belangrijk om voorbereid te zijn op contact met allerlei mensen, waaronder mensen uit de LHBTIQA+ gemeenschap en mensen met verschillende culturele of religieuze achtergronden.

Stem het gesprek af op de lichamelijke, sociale, psychologische en spirituele situatie van de ander, op zijn of haar cultuur, normen, waarden en behoeften en op de omgeving waarin het gesprek plaatsvindt.

Probeer controle en vooraf vastgestelde doelen los te laten en praat op een manier die begrijpelijk is en past bij de persoon met wie je spreekt.

“En ook culturen vragen in die zin, afstemming. Dat geldt voor alle mensen. Niet om het plat te slaan, maar die afstemming en het bewustzijn. Dat bijvoorbeeld de dood ook bij heel veel mensen in een taboesfeer kan zitten. Daar moeten we ons allemaal bewust van zijn. [...] Maar we moeten niet invullen. [...] Dan moet je terug en vertragen. En afstemmen. Daar begint het mee. Je eigen open houding.” (geestelijk verzorger in het verpleeghuis)

“Niet iets beogen. Maar echt hier en nu ruimte geven aan wat er ontstaat. Vanuit het zoeken naar verbinding.” (geestelijk verzorger in het ziekenhuis)

Ruimte creëren voor
open communicatie

Meebewegen met de ander(en)

Benaderbaar zijn

Een rustige omgeving creëren

Eerlijk zijn

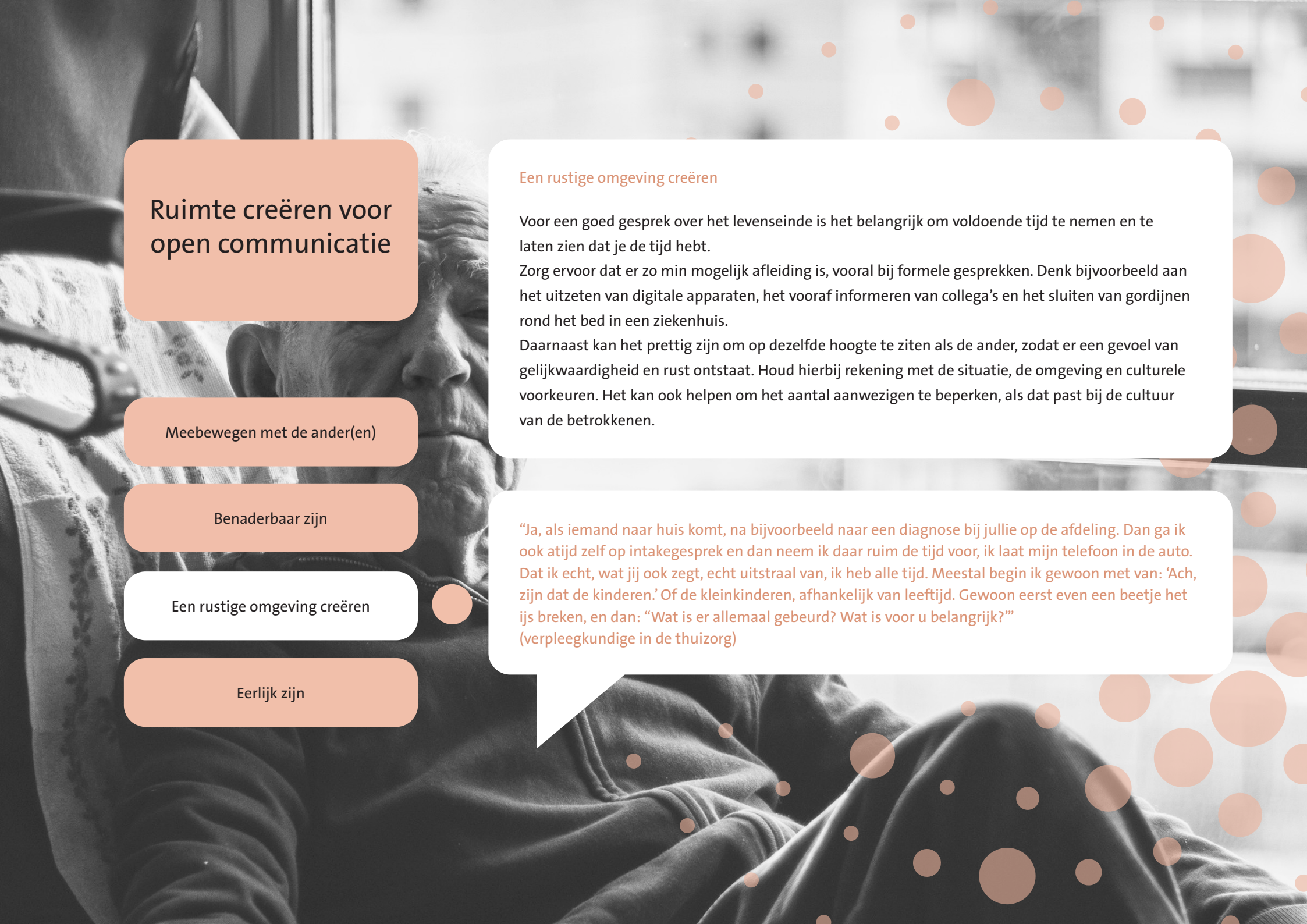
Benaderbaar zijn

Een open gesprek over het levenseinde vraagt om een benaderbare houding waarin je empathie, compassie en toegankelijkheid laat zien.

Empathie tonen betekent dat je niet oordeelt en de ander ziet als mens. Compassie laat je zien door nabij te zijn, bijvoorbeeld door een hand vast te houden als dat gepast voelt.

Toegankelijkheid betekent dat je het gesprek informeel houdt wanneer dat passend is, een open houding hebt, oogcontact maakt en dezelfde taal spreekt. Deze menselijke benadering helpt om vertrouwen en verbinding te creëren.

“Ik denk dat het een groot deel van je inlevingsvermogen vraagt, maar ik denk dat het ook van je vraagt om gewoon mens te zijn en even niet de verpleegkundige die de technische handelingen komt uitvoeren.” (verpleegkundige in het ziekenhuis)

Ruimte creëren voor
open communicatie

Meebewegen met de ander(en)

Benaderbaar zijn

Een rustige omgeving creëren

Eerlijk zijn

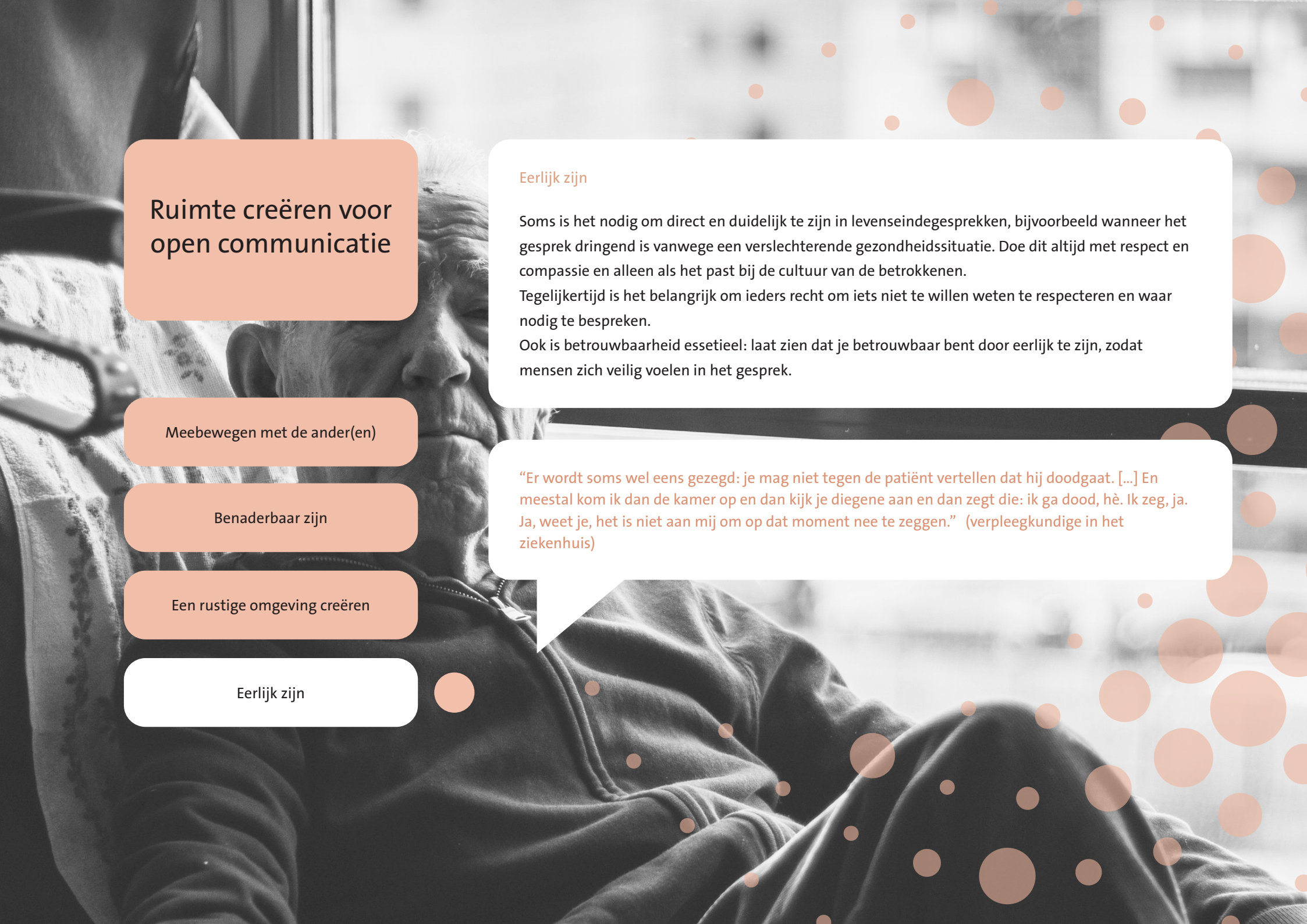
Een rustige omgeving creëren

Voor een goed gesprek over het levenseinde is het belangrijk om voldoende tijd te nemen en te laten zien dat je de tijd hebt.

Zorg ervoor dat er zo min mogelijk afleiding is, vooral bij formele gesprekken. Denk bijvoorbeeld aan het uitzeten van digitale apparaten, het vooraf informeren van collega's en het sluiten van gordijnen rond het bed in een ziekenhuis.

Daarnaast kan het prettig zijn om op dezelfde hoogte te zitten als de ander, zodat er een gevoel van gelijkwaardigheid en rust ontstaat. Houd hierbij rekening met de situatie, de omgeving en culturele voorkeuren. Het kan ook helpen om het aantal aanwezigen te beperken, als dat past bij de cultuur van de betrokkenen.

“Ja, als iemand naar huis komt, na bijvoorbeeld naar een diagnose bij jullie op de afdeling. Dan ga ik ook altijd zelf op intakegesprek en dan neem ik daar ruim de tijd voor, ik laat mijn telefoon in de auto. Dat ik echt, wat jij ook zegt, echt uitstraal van, ik heb alle tijd. Meestal begin ik gewoon met van: ‘Ach, zijn dat de kinderen.’ Of de kleinkinderen, afhankelijk van leeftijd. Gewoon eerst even een beetje het ijs breken, en dan: “Wat is er allemaal gebeurd? Wat is voor u belangrijk?”
(verpleegkundige in de thuiszorg)

Ruimte creëren voor open communicatie

Meebewegen met de ander(en)

Benaderbaar zijn

Een rustige omgeving creëren

Eerlijk zijn

Eerlijk zijn

Soms is het nodig om direct en duidelijk te zijn in levenseindegesprekken, bijvoorbeeld wanneer het gesprek dringend is vanwege een verslechterende gezondheidssituatie. Doe dit altijd met respect en compassie en alleen als het past bij de cultuur van de betrokkenen.

Tegelijkertijd is het belangrijk om ieders recht om iets niet te willen weten te respecteren en waar nodig te bespreken.

Ook is betrouwbaarheid essentieel: laat zien dat je betrouwbaar bent door eerlijk te zijn, zodat mensen zich veilig voelen in het gesprek.

“Er wordt soms wel eens gezegd: je mag niet tegen de patiënt vertellen dat hij doodgaat. [...] En meestal kom ik dan de kamer op en dan kijk je diegene aan en dan zegt die: ik ga dood, hè. Ik zeg, ja. Ja, weet je, het is niet aan mij om op dat moment nee te zeggen.” (verpleegkundige in het ziekenhuis)

Zintuigen en communicatie- technieken gebruiken

De basis van een levenseindegesprek ligt in het gebruik van zintuigen en communicatietechnieken. Dit wordt benadrukt en toegelicht in de volgende bouwstenen: aandachtig luisteren; non-verbale communicatie en observatie; stiles laten vallen en intuïtie.

Aandachtig luisteren

Non-verbale communicatie
en observatie

Stiles laten vallen

Intuïtie verifiëren

Zintuigen en communicatie- technieken gebruiken

Aandachtig luisteren

Non-verbale communicatie
en observatie

Stiltes laten vallen

Intuïtie verifiëren

Aandachtig luisteren

Bij levenseindegesprekken is het belangrijk om vooral goed te luisteren en te begrijpen wat de ander zegt of juist niet zegt, in plaats van alvast na te denken over de volgende vraag. Wees bewust en oprecht aanwezig in het gesprek en gebruik daarbij je zintuigen.

Luister in lagen: stel verdiepende vragen om te ontdekken wat er achter de woorden zit die iemand gebruikt en wat dit voor iemand betekent. Richt je op onderwerpen die belangrijk zijn voor de ander.

Onthoud informatie voor een later gesprek, zodat je kunt terugkomen op wat eerder is besproken.

“Diep luisteren, dat is voor mij... Het luisteren naar alles wat er ook nog meebeweegt in het gesprek. Dus, nou ja, deels is het luisteren in laagjes. Zal ik maar zeggen dat je van feiten, gevoelens naar die existentiële laag gaat. Dus kijken van, wat zit eronder.”
(geestelijk verzorger in het verpleeghuis)

Zintuigen en communicatie- technieken gebruiken

Aandachtig luisteren

Non-verbale communicatie
en observatie

Stiltes laten vallen

Intuïtie verifiëren

Non-verbale communicatie en observatie

Bij gesprekken over het levenseinde is het belangrijk om je zintuigen te gebruiken, vanaf het moment dat je de kamer binnenkomt en tijdens het hele gesprek.

Blijf oprecht en bewust aanwezig en let goed op de omgeving en de mensen in de ruimte waarmee je het gesprek voert. Besteed aandacht aan stemgebruik, lichaamstaal, gezichtsuitdrukkingen en de blik in iemands ogen. Wees je ook bewust van je eigen non-verbale communicatie, zoals oogcontact, gezichtsuitdrukking, knikken, houding en stemgebruik. Probeer signalen van weerstand te herkennen en deel je observaties op een respectvolle en onderzoekende manier met de oudere persoon en eventueel zijn of haar naasten. Dit helpt om misverstanden te voorkomen en om de ander bewust te maken van wat er gebeurt in het gesprek.

“Ik zeg altijd van: [...] ‘stop, look, go.’ Voordat je bij iemand naar binnen gaat, wacht even, en weet ook dat je dan bij die bewoner/patiënt/cliënt ook met alle aandacht naar binnen toe gaat. En ik denk, dat is wel iets wat je je moet aanleren denk ik om er ook daadwerkelijk echt te zijn, op dat moment.”
(verzorgende in de thuiszorg)

Zintuigen en communicatie- technieken gebruiken

Aandachtig luisteren

Non-verbale communicatie
en observatie

Stiltes laten vallen

Intuïtie verifiëren

Stiltes laten vallen

Stilte is een krachtig hulpmiddel in levenseindegesprekken. Door bewust pauzes te laten vallen, geef je zowel jezelf als de ander tijd om na te denken, gevoelens te verwerken en zich gezien en gehoord te voelen.

Stilte creëert ruimte voor reflectie en vragen. Daarnaast kun je de ander meer ruimte geven door je eigen ruimte te verkleinen, bijvoorbeeld door minder te praten en meer te luisteren.

“Je probeert de ruimte van de ander te vergroten. Dat doe je alleen maar door je eigen ruimte te verkleinen en dat betekent dat je niet zoveel aan het woord bent of vragen stelt om die ruimte van de ander zijn eigen ruimte te leren verkennen.” (geestelijk verzorger in het verpleeghuis)

Zintuigen en communicatie- technieken gebruiken

Aandachtig luisteren

Non-verbale communicatie
en observatie

Stiltes laten vallen

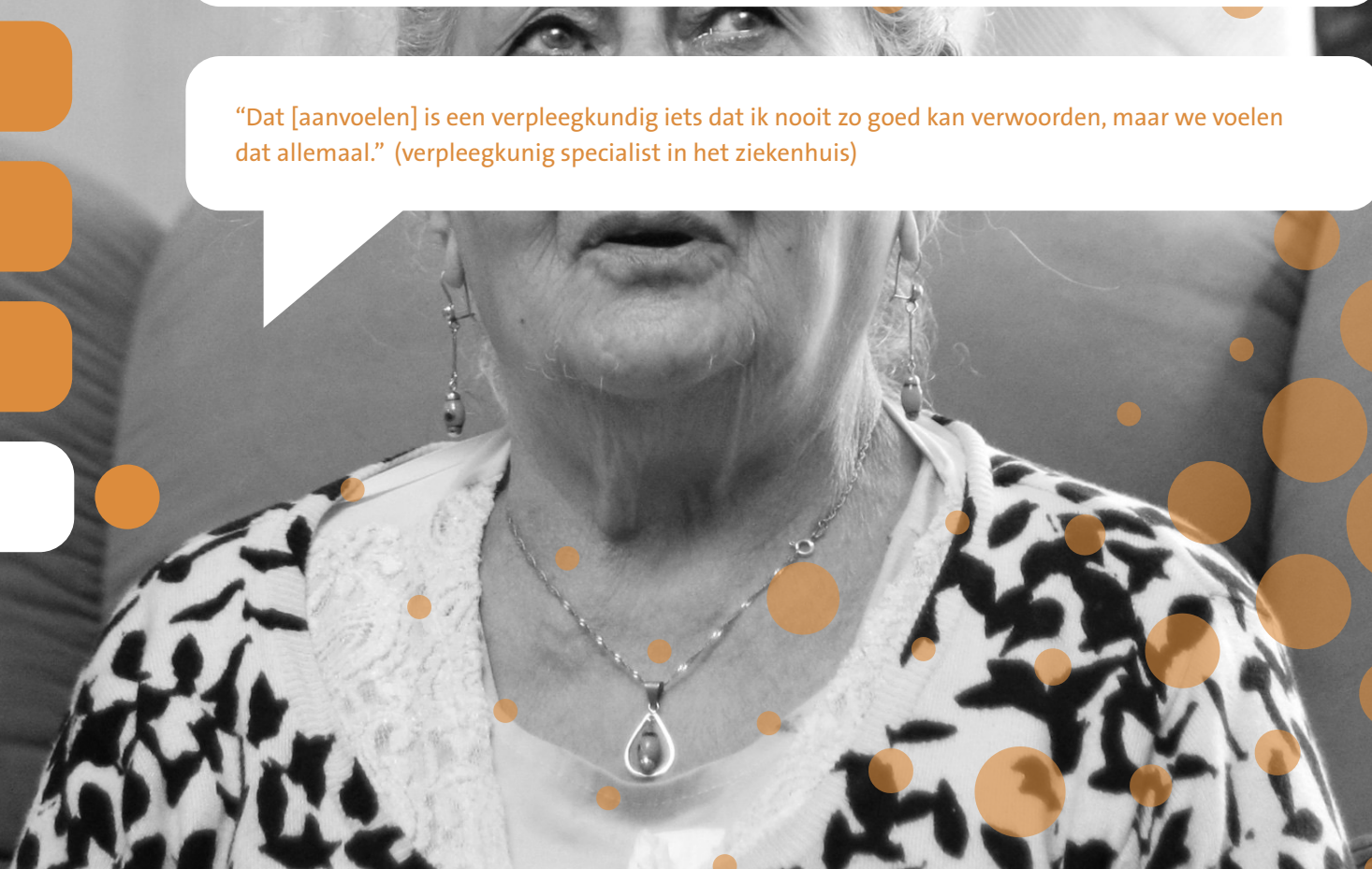
Intuïtie verifiëren

Intuïtie verifiëren

Levensindegesprekken vragen vaak om een subtiele, bijna onzichtbare aanpak. Het vraagt erom dat je zorgvuldig afstemt op de ander en je professionele intuïtie (gevoel) gebruikt. Probeer aan te voelen waar het gesprek over zou moeten gaan en wat er misschien in het hoofd van de ander speelt, zodat die zich gezien voelt.

Controleer altijd of jouw intuïtie klopt door dit te bespreken met de ander. Zo voorkom je aannames.

“Dat [aanvoelen] is een verpleegkundig iets dat ik nooit zo goed kan verwoorden, maar we voelen dat allemaal.” (verpleegkundig specialist in het ziekenhuis)

Gespreksfases doorlopen

Verpleegkundig professionals herkennen in gesprekken over het levenseinde meestal vier fasen die worden toegelicht in de volgende bouwstenen: het vinden van een balans tussen voorbereiding en flexibiliteit, de eerste stap zetten, het gesprek opbouwen en het gesprek evalueren en opvolgen. In elke fase gebruiken zij hun zintuigen, gesprekstechnieken en manieren om ruimte te creëren voor een open communicatie. Ouderen en hun naasten hebben vaak weinig verwachtingen voor levens-eindegesprekken en bereiden zich hier meestal niet of nauwelijks op voor.

Balanceren tussen voorbereiding
en flexibiliteit

De eerste stap zetten

Opbouwen

Evalueren en opvolgen

Gespreksfases doorlopen

Balanceren tussen voorbereiding
en flexibiliteit

De eerste stap zetten

Opbouwen

Evalueren en opvolgen

Balanceren tussen voorbereiding en flexibiliteit

Het helpt om vóór een levenseindegesprek enigszins te weten wie de ander is en waarom het gesprek plaatsvindt, bijvoorbeeld door eerdere communicatie, documentatie of informatie over de lichamelijke, sociale, psychologische en spirituele situatie van de persoon door te nemen. Dit maakt het gesprek persoonlijker.

Tegelijkertijd is het belangrijk om tijdens het gesprek flexibel te blijven en een vaste aanpak of structuur los te laten, omdat de inhoud vooral wordt bepaald door wat voor de ander belangrijk is. Ouderen en hun naasten hoeven zich over het algemeen niet strikt voor te bereiden op formele gesprekken, omdat dit het gesprek onnatuurlijk en belastend kan maken. In sommige gevallen is het echter wel goed om gevoelige onderwerpen, zoals sterven en overlijden, eerder voorzichtig te introduceren, zodat zij zich beter kunnen voorbereiden op deze onderwerpen. Wat qua voorbereiding wenselijk is, kan verschillen per persoon. Houd hier rekening mee.

“Ja [een verpleegkundig professional moet zich voorbereiden op een gesprek]. Maar dan moet hij of zij wel de flexibiliteit hebben om ervan af te kunnen wijken.” (cliëntvertegenwoordiger)

Gespreksfases doorlopen

Balanceren tussen voorbereiding
en flexibiliteit

De eerste stap zetten

Opbouwen

Evalueren en opvolgen

De eerste stap zetten

Een gesprek over het levenseinde kan op verschillende manieren starten. Een informeel gesprek ontstaat meestal spontaan, bijvoorbeeld als je een signaal van de ander oppikt. Zulke informele gesprekken vinden vaak plaats vóór of tussen formele gesprekken.

Een formeel gesprek wordt vaak gevoerd bij belangrijke veranderingen of signalen, zoals een verslechtering van de gezondheid of een opname in een verpleeghuis.

“Op het moment dat ik er ben, dan komt het tot stand. Dat kun je niet voorbereiden want je weet niet waar de behoefte op dat moment ligt van de ander.” (verpleegkundige in de thuiszorg)

Gespreksfases doorlopen

Balanceren tussen voorbereiding
en flexibiliteit

De eerste stap zetten

Opbouwen

Evalueren en opvolgen

Opbouwen

Start het gesprek rustig en bouw stap voor stap op naar gevoelige onderwerpen, zoals de stervensfase en overlijden. Pas het tempo aan op wat de ander aankan en prettig of belangrijk vindt. Gebruik verdiepende vragen om het gesprek meer diepgang te geven. Benadruk dat beslissingen niet direct genomen hoeven te worden en dat keuzes later altijd herzien kunnen worden.

Probeer een balans te vinden tussen informatie verzamelen om goede zorg te bieden, zelf informatie geven, angsten en zorgen bespreken en de ander de ruimte geven om gevoelens te uiten.

“Vaak vertellen ze al uit zichzelf wie ze zijn, waar ze mee zitten, hoe hun familie is. Vanuit daar kan ik doorvragen. En de andere keer dan is het eigenlijk van: goh, ik ben gevraagd door bijvoorbeeld de wijkverpleegkundige, die heeft aangegeven dat u een gesprek wil. En dan beginnen ze vanuit daar zelf ook al te vertellen.” (verpleegkundige in de thuiszorg)

Gespreksfases doorlopen

Balanceren tussen voorbereiding
en flexibiliteit

De eerste stap zetten

Opbouwen

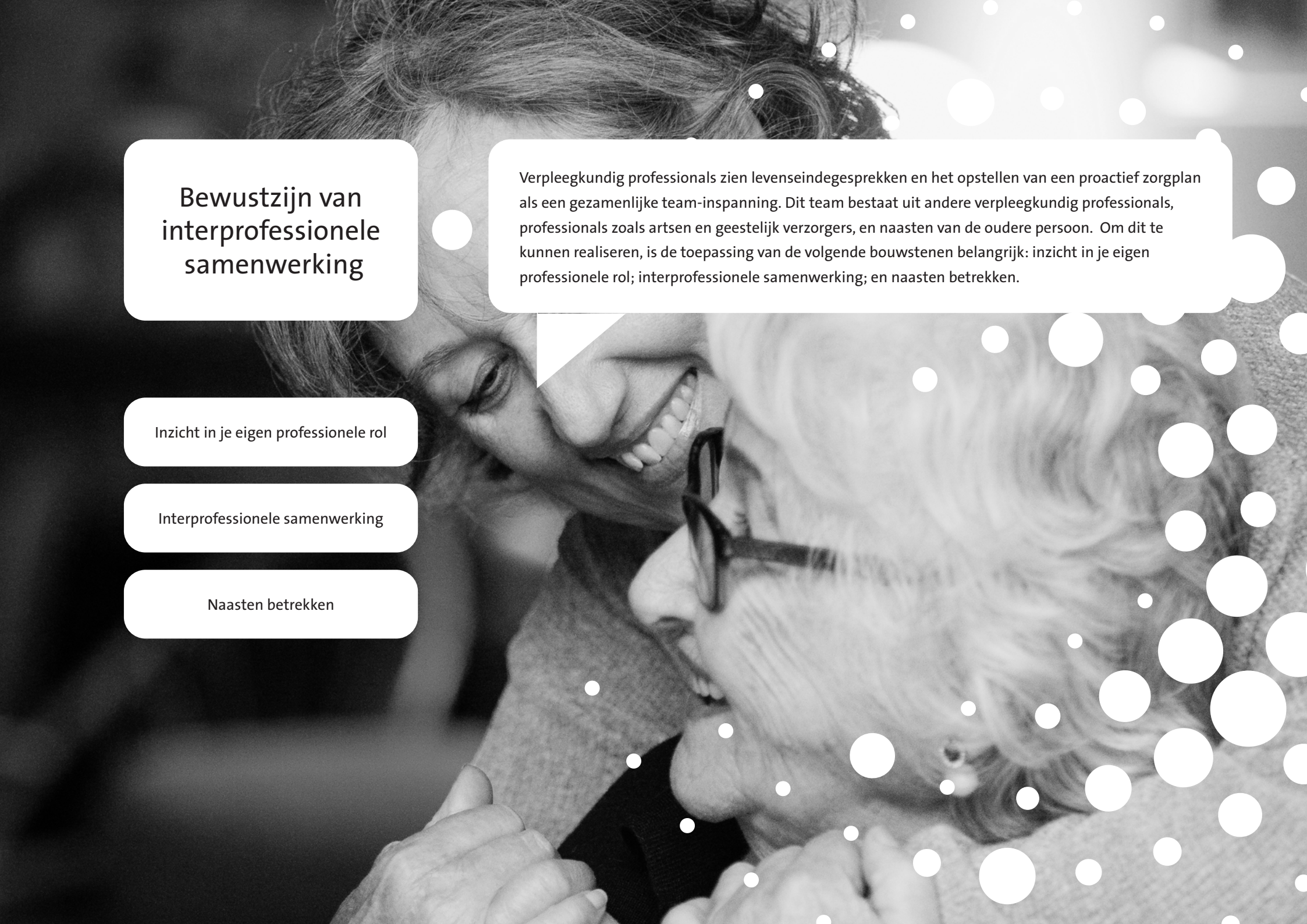
Evalueren en opvolgen

Evalueren en opvolgen

Aan het einde van een levenseindegesprek is het belangrijk om samen te vatten wat er is besproken en te controleren of dit klopt. Vraag of de ander nog vragen heeft, iets anders wil bespreken of een vervolgspraak wil maken.

Informeer ook hoe de ander het gesprek heeft ervaren. Als het gesprek moeilijk of emotioneel was, kan het goed zijn om later, bijvoorbeeld de volgende dag, opnieuw te evalueren, zodat de oudere persoon en zijn of haar naaste tijd heeft om alles te verwerken. Leg het gesprek altijd vast in het dossier van de oudere persoon en moedig aan om er later samen met een naaste op te reflecteren en over na te denken.

“Vaak op de kamer vraag ik of alles besproken is, of de patiënt nog vragen heeft. Of ik verder nog iets voor hem kan betekenen. [...] En ik zal later nog een keer binnenlopen om te vragen: was het gesprek oké? Ben jij oké?” (verpleegkundige in het ziekenhuis)

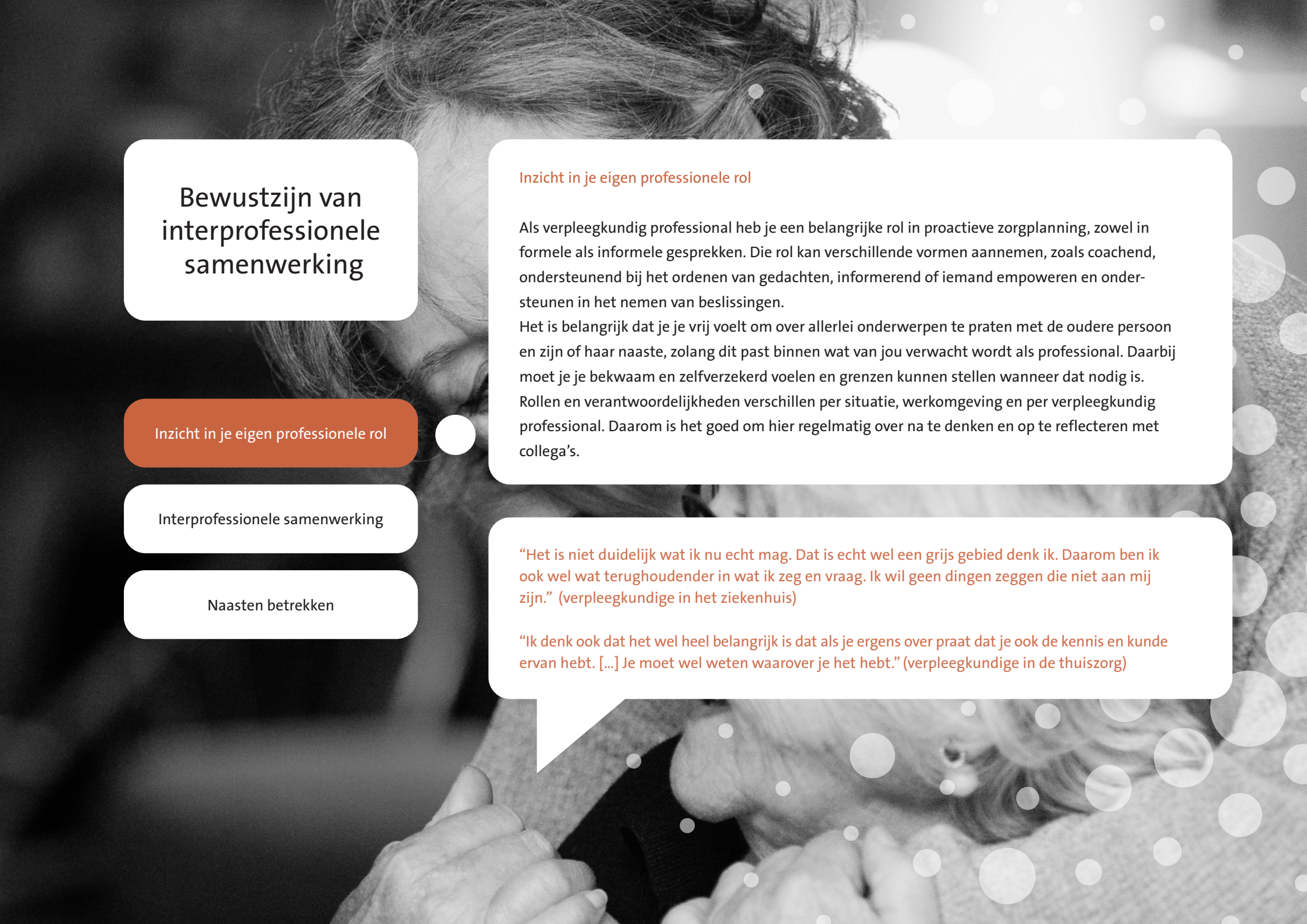
Bewustzijn van interprofessionele samenwerking

Verpleegkundig professionals zien levenseindegesprekken en het opstellen van een proactief zorgplan als een gezamenlijke team-inspanning. Dit team bestaat uit andere verpleegkundig professionals, professionals zoals artsen en geestelijk verzorgers, en naasten van de oudere persoon. Om dit te kunnen realiseren, is de toepassing van de volgende bouwstenen belangrijk: inzicht in je eigen professionele rol; interprofessionele samenwerking; en naasten betrekken.

Inzicht in je eigen professionele rol

Interprofessionele samenwerking

Naasten betrekken

Bewustzijn van interprofessionele samenwerking

Inzicht in je eigen professionele rol

Interprofessionele samenwerking

Naasten betrekken

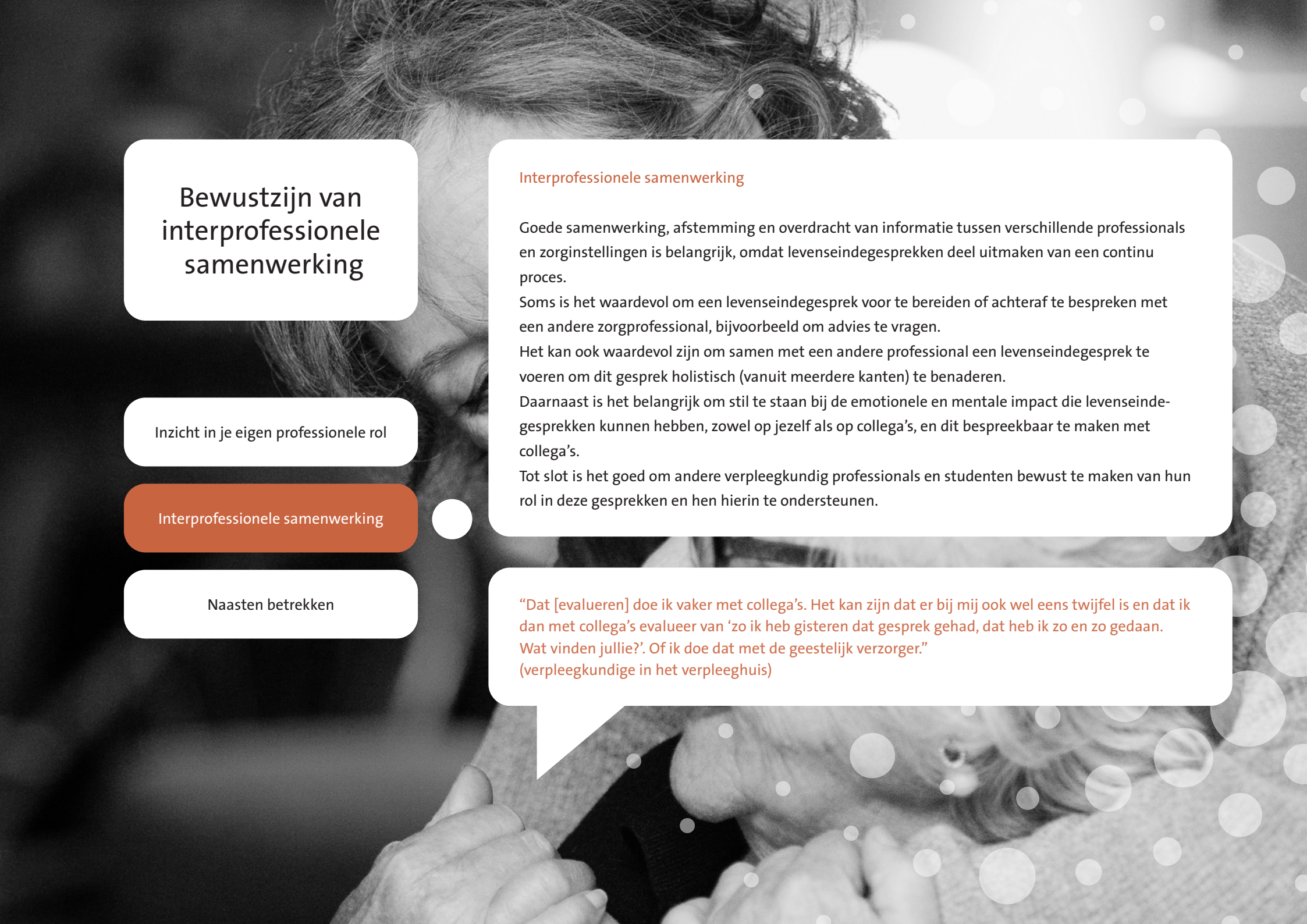
Inzicht in je eigen professionele rol

Als verpleegkundig professional heb je een belangrijke rol in proactieve zorgplanning, zowel in formele als informele gesprekken. Die rol kan verschillende vormen aannemen, zoals coachend, ondersteunend bij het ordenen van gedachten, informerend of iemand empoweren en ondersteunen in het nemen van beslissingen.

Het is belangrijk dat je je vrij voelt om over allerlei onderwerpen te praten met de oudere persoon en zijn of haar naaste, zolang dit past binnen wat van jou verwacht wordt als professional. Daarbij moet je je bekwaam en zelfverzekerd voelen en grenzen kunnen stellen wanneer dat nodig is. Rollen en verantwoordelijkheden verschillen per situatie, werkomgeving en per verpleegkundig professional. Daarom is het goed om hier regelmatig over na te denken en op te reflecteren met collega's.

“Het is niet duidelijk wat ik nu echt mag. Dat is echt wel een grijs gebied denk ik. Daarom ben ik ook wel wat terughoudender in wat ik zeg en vraag. Ik wil geen dingen zeggen die niet aan mij zijn.” (verpleegkundige in het ziekenhuis)

“Ik denk ook dat het wel heel belangrijk is dat als je ergens over praat dat je ook de kennis en kunde ervan hebt. [...] Je moet wel weten waarover je het hebt.” (verpleegkundige in de thuiszorg)

Bewustzijn van interprofessionele samenwerking

Inzicht in je eigen professionele rol

Interprofessionele samenwerking

Naasten betrekken

Interprofessionele samenwerking

Goede samenwerking, afstemming en overdracht van informatie tussen verschillende professionals en zorginstellingen is belangrijk, omdat levenseindegesprekken deel uitmaken van een continu proces.

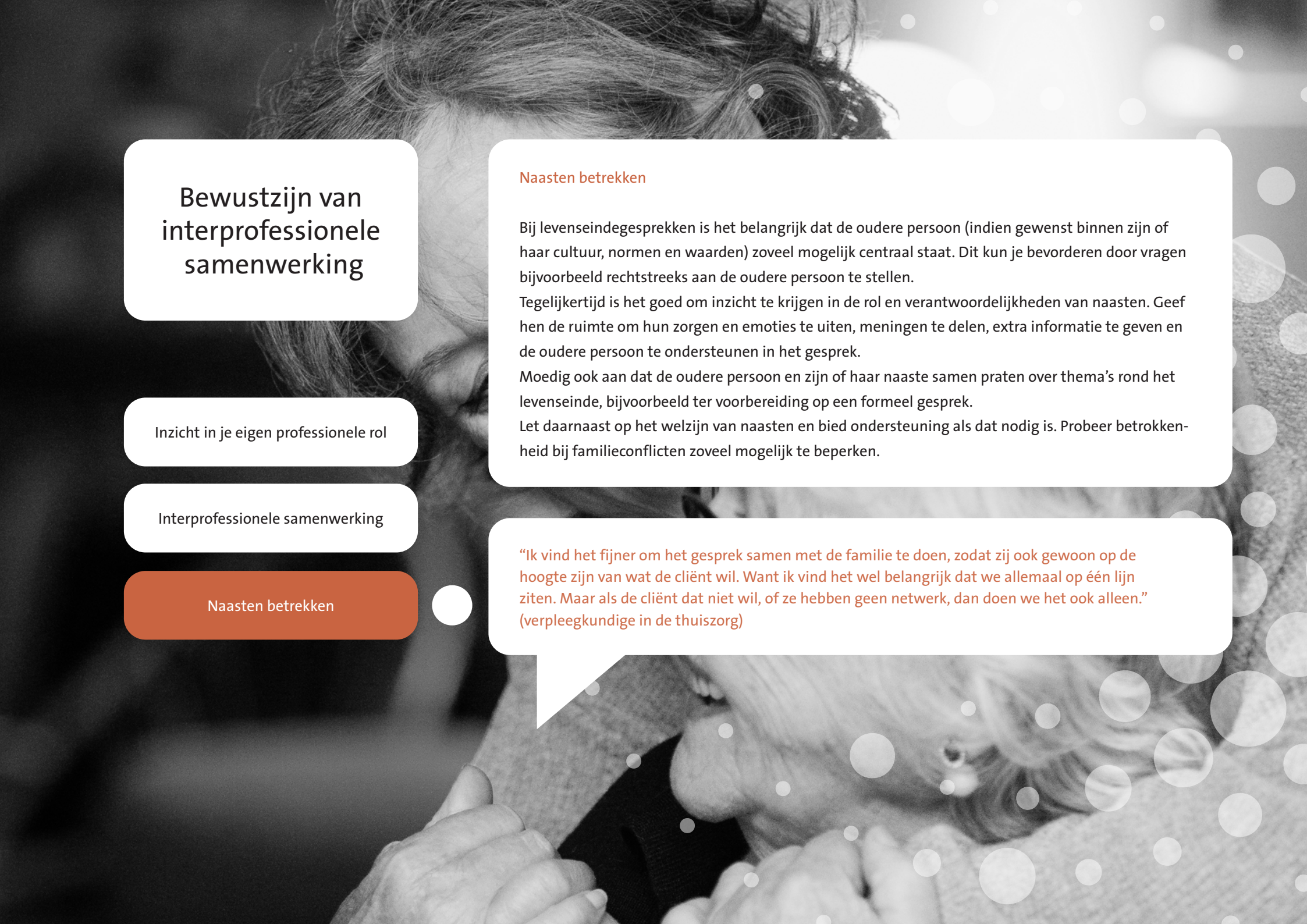
Soms is het waardevol om een levenseindegesprek voor te bereiden of achteraf te bespreken met een andere zorgprofessional, bijvoorbeeld om advies te vragen.

Het kan ook waardevol zijn om samen met een andere professional een levenseindegesprek te voeren om dit gesprek holistisch (vanuit meerdere kanten) te benaderen.

Daarnaast is het belangrijk om stil te staan bij de emotionele en mentale impact die levenseindegesprekken kunnen hebben, zowel op jezelf als op collega's, en dit bespreekbaar te maken met collega's.

Tot slot is het goed om andere verpleegkundig professionals en studenten bewust te maken van hun rol in deze gesprekken en hen hierin te ondersteunen.

“Dat [evalueren] doe ik vaker met collega's. Het kan zijn dat er bij mij ook wel eens twijfel is en dat ik dan met collega's evalueer van 'zo ik heb gisteren dat gesprek gehad, dat heb ik zo en zo gedaan. Wat vinden jullie?'. Of ik doe dat met de geestelijk verzorger.”
(verpleegkundige in het verpleeghuis)

Bewustzijn van interprofessionele samenwerking

Inzicht in je eigen professionele rol

Interprofessionele samenwerking

Naasten betrekken

Naasten betrekken

Bij levenseindegesprekken is het belangrijk dat de oudere persoon (indien gewenst binnen zijn of haar cultuur, normen en waarden) zoveel mogelijk centraal staat. Dit kun je bevorderen door vragen bijvoorbeeld rechtstreeks aan de oudere persoon te stellen.

Tegelijkertijd is het goed om inzicht te krijgen in de rol en verantwoordelijkheden van naasten. Geef hen de ruimte om hun zorgen en emoties te uiten, meningen te delen, extra informatie te geven en de oudere persoon te ondersteunen in het gesprek.

Moedig ook aan dat de oudere persoon en zijn of haar naaste samen praten over thema's rond het levenseinde, bijvoorbeeld ter voorbereiding op een formeel gesprek.

Let daarnaast op het welzijn van naasten en bied ondersteuning als dat nodig is. Probeer betrokkenheid bij familieconflicten zoveel mogelijk te beperken.

“Ik vind het fijner om het gesprek samen met de familie te doen, zodat zij ook gewoon op de hoogte zijn van wat de cliënt wil. Want ik vind het wel belangrijk dat we allemaal op één lijn zitten. Maar als de cliënt dat niet wil, of ze hebben geen netwerk, dan doen we het ook alleen.”
(verpleegkundige in de thuiszorg)

LUISTEREN NAAR HET FLUISTEREN

academische
werkplaats limburg
ouderenzorg

Zuyderland
De zorg van je leven

Dit document is ontwikkeld als onderdeel van het LISTEN-project en is mede mogelijk gemaakt door ZonMw, programma Verpleging en Verzorging (projectnummer 10040022110005). Dit project betreft een samenwerking tussen Zuyderland en de Academische Werkplaats Ouderenzorg Limburg.